

לא תחמוד

בין אדם לחבירו

א1) שמות כ/ג

לא תחמד בית רעך **ס** לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך: **פ**

א2) דברים ה/יח - "לא תתאוה"

ולא תחמד אשת רעך **ס** ולא תתאוה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך

ב1) מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כ פסוק (יד) ומכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מס'

דבחדש פרשה ח ד"ה לא תחמוד

(יד) לא תחמד] ולהלן הוא או' לא תתאוה בית רעך (דב' ה יז) לחייב על תאוה בפני עצמה ועל חמדה בפני עצמה איזו היא תאוה האומר לו [יי ש...] חמדה הכובש כבושין ליטלן מנ' התאוה אד[ם] סופו לחמוד שנ' לא תתאוה ולא תחמוד מנ' חמד אדם סופו [לגזול שנ' וחמדו] שדות וגזלו (מיכה ב ב) יכול לא יתאוה על בתו ליטלה תל' לו' אשת רעך מה אשת רעך שהיא אסורה לך אף כל דבר שאסור לך. או מה אשת רעך שחייבין עליה מיתת בית דין אף אין לי אלא דבר שחייבין עליו מיתת בית דין תל' לו' ביתו ושדהו. או מה אלו מיוחדין שנקנין בכסף ובשטר ובחזקה אף אין לי אלא דבר שנקנה בכסף ובשטר ובחזקה תל' לו' עבדו ואמתו. או מה אלו מיוחדין דברים שהן כקרקע אף אין לי אלא דבר שהוא כקרקע תל' לו' שורו וחמרו. או מה אלו מיוחדין ששמירתן עליך אף אין לי אלא דבר ששמירתן עליך מנין לא יתאוה למקלו ולא יתאוה למנעלו ולא יתאוה לפונדתו תל' לו' וכל אשר לרעך. יכול לא יאמר לאוי עיני כעיני לאוי שערי כשערו תל' לו' שורו וחמרו עבדו ואמתו ביתו ושדהו מה אלו מיוחדין דברים שאפשר להן לבוא תחת ידיך וחבירך חסירן אף אין לי אלא דבר שאפשר לו לבוא תחת ידיך וחבירך חסירן. ד"א לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו וגו' יש לך מי שהוא חומד את כל הדברים האלו אלא מתוך שהוא בא על אשת חבירו ויולדת בן זכר בעלה סבור שהוא בנו נמצא מוריש לו ביתו ושדהו ועבדו ואמתו ושורו [וחמרו וכל אשר לו]. יכול לא י[הא חיל]ב עד שיעבור [על כולן תל' לו' לא תרצח לא] תנאף לא תגנב לא תענה לא תחמד [לחייב על כל אחד ואחד בפני] עצמו אם כן למה נא' להלן לא תרצח >ו< לא תנאף [ולא תגנב ולא תענה ולא תחמד] (דב' ה יז) מגיד שכולן תפושין זה בזה פרץ אדם באחד [מהן סופו לפרוץ בכולן מנ'] רצח אדם סופו לנאוף תל' לו' בני אם יפתוך [חטאים אל תבא א]ם יא[מרו ל]כה אתנו ג' גורלך תפיל ג' [מש' א יד] ומנ' נאף אדם סופו [לגנוב תל' לו' אם ראית גנב ותירץ עמו (תה' נ' יח) מה כת' ועם מנאפים חלקך (שם) מנ' אם [גנב אדם סופו לבוא לי]די שבועת שוא שנ' חולק עם גנב שונא נפשו אלה [ישמע ולא יגיד (מש' כט כד)].

לא תחמוד. רבי אומר כתוב אחד אומר לא תחמוד וכתוב אחד אומר לא תתאוה, כיצד יתקיימו שני מקראות הללו, הרי זה אזהרה לעוקף אחר הנואף. - לא תחמוד בית רעך, כלל, ועבדו ואמתו ושורו וחמרו, פרט; כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט; וכשהוא אומר וכל אשר לרעך, חזר וכלל, אי כלל ככלל הראשון הרי אמרת לאו; אלא חזר וכלל, כלל ופרט וכלל - אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש בדבר שהוא קונה ומקנה, אף כלל בדבר שהוא קונה ומקנה; אי מה הפרט מפורש בנכסים המטלטלין שאין להם אחריות, אף אין לי אלא נכסים המטלטלין שאין להם אחריות, וכשהוא אומר במשנה תורה שדהו, על כרחך מה הפרט מפורש בדבר שהוא קונה ומקנה, אף אין לי אלא בדבר שהוא קונה ומקנה; אי מה הפרט מפורש בדבר שאינו בא ברשותך אלא ברצון בעלים, אף אין לי אלא דבר שאי אפשר לבא ברשותך אלא ברצון בעלים, יצא, שאתה חומד בתו לבנך או בנו לבתך; או אפילו חומד בדיבור, ת"ל +דברים ז כה+ לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך, מה להלן עד שעושה מעשה, אף כאן עד שעושה מעשה.

ב2) אבן עזרא על לא תחמוד

לא תחמוד אנשים רבים יתמהו על זאת המצוה, איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל מה שהוא נחמד למראה עיניו. ועתה אתן לך משל. דע, כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה, והוא ראה בת מלך שהיא יפה, לא יחמוד אותה בלבו שישכוב עמה, כי ידע כי זה לא יתכן. ואל תחשוב זה הכפרי שהוא כאחד מן המשווגעים, שיתאוה שיהיה לו כנפים לעוף השמים, ולא יתכן להיות, כאשר אין אדם מתאוה לשכב עם אמו, אעפ"י שהיא יפה, כי הרגילוהו מנעוריו לדעת שהיא אסורה לו. ככה כל משכיל צריך שידע, כי אשה יפה או ממון לא ימצאנו אדם בעבור חכמתו ודעתו, רק כאשר חלק לו ה'. ואמר קהלת (לאשר) ולאדם שלא עמל בו יתננו חלקו (קהלת ב, כא). ואמרו חכמים, בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא. ובעבור זה המשכיל לא יתאוה ולא יחמוד. ואחר שידע שאשת רעהו אסרה השם לו, יותר היא נשגבה בעיניו מבת מלך בלב הכפרי, על כן הוא ישמח בחלקו ואל ישים אל לבו לחמוד ולהתאוות דבר שאינו שלו, כי ידע שהשם לא רצה לתת לו, לא יוכל לקחתו בכחו ובמחשבותיו ותחבולותיו, ע"כ יבטח בבוראו שיכלכלנו ויעשה הטוב בעיניו. והנה נשלם פי' עשרת הדברים. אמר אחד מחכמי הדור, ידענו כי תשעה גלגלים הם כנגד תשעה מספרים, שהם עיקרי כל מספר, וככה אלה התשעה דברים. והנה הדבור הראשון שאיננו ממספר התשעה, שהוא כנגד כבוד השם הנכבד המדבר, כאשר הוא האחד במספר העשרה. והנה הדבור השני, שהוא לא יהיה לך, הוא כנגד גלגל העליון, שהוא מוליך כל הגלגלים הפך תנועתו ממזרח למערב בעשרים וארבע שעות. ואמר כנגדו אלהים אחרים, להודיע כי בכח השם ירוצו הגלגלים. ורבים חשבוהו שהוא הבורא בעבור שאיננו גוף. והדבור השלישי, שהוא לא תשא, כנגד גלגל המזלות, ששם כל צבא השמים חוץ מהמשרתים השבעה. והנה הגוף הנכבד מקיף כל הגופות וצורתם, שהם שמונה וארבעים. ונראה כח השם לעין. ויש מקומות בגלגל הזה, שיש שם כוכבים רבים, ומקומות אין כוכב בהם, ואין יכולת באדם לדעת זה הסוד. ורבים מחסרי חכמה חשבו, כי לשוא נבראו אלה הצורות על זאת המתכונת. והדבור הרביעי, דבור השבת, כנגד גלגל שבת, כי חכמי הנסיון אומרים, כי לכל אחד מהמשרתים יש יום ידוע בשבוע, שבו יראה כחו, והוא בעל השעה הראשונה ביום, וכן מי שהוא בעל השעה הראשונה בלילה. ואומרים כי שבת ומאדים הם כוכבים מזיקים, ומי שיחל מלאכה, או ללכת בדרך באחד משניהם יבוא לידי נזק, על כן אמרו קדמונינו ז"ל שניתן רשות לחבל בלילי רביעיות ובלילי שבתות. והנה לא תמצא בכל ימי השבוע לילה ויום זה אחר זה שימשלו אלה שני המזיקים בהם רק ביום הזה, על כן אין ראוי להתעסק בו בדברי העולם רק ביראת השם לבדו. והדבור החמישי, שהוא כבוד, כנגד גלגל צדק, שהוא יורה על שלום וצדק וחסד, ולשלם שכר, ולכבד מי שהוא חייב. והדבור השישי, לא תרצה, כנגד גלגל מאדים, שהוא יורה על שפיכות דמים ועל החבורות. ויש מחלוקת בין חכמי המזלות, אם נוגה הוא למעלה מהשמש, או למטה ממנה. וחכמי הודו הביאו ראיות כי נוגה הוא למעלה. והנה הדבור השביעי, שהוא לא תנאף, כנגד גלגל נוגה, שתולדתה להורות על כל משכב זנות. והדבור השמיני, לא תגנוב, כנגד גלגל השמש, שהוא יורה על אונס, ולהסיר כל כח משרת שיתחבר עמה שלא יראה אור בעבורה. והנה דבור התשיעי, שהוא לא תענה, כנגד גלגל כוכב חמה, שהוא יורה על הלשון והנה הדבור העשירי, שהוא לא תחמוד, כנגד גלגל הלבנה, שהוא השפל מכל הגלגלים, והיא תורה על החמדה

ב3) רבנו בחיי שם

לא תענה ברעך - לא אמר באחיך כמשפט הכתובים (דברים כג) לא תשיך לאחיך, (שם כב) לכל אבדת אחיך, וכיוצא בזה, כי שם אנו דורשים אחיך ולא עכו"ם וכאן הזהיר אפילו על העכו"ם כי כן מצינו (שמות יא) וישאלו איש מאת רעהו והוא נאמר על המצריים, ועוד שאלו אמר באחיך היה נראה שהעדות כשרה בקרובים כי לא יזהירונו אלא מעדות שקר אבל עדות של אמת כשר ואין הדבר כן כי כל עדות פסולה בקרובים הן שיהיה שקר הן שיהיה אמת הן יהיה לתועלתו או להפסדו. והיה הכתוב ראוי לומר לא תענה ברעך עדות שקר, ואלו אמר כן לא היתה האזהרה כי אם למעיד עצמו שלא יעיד הוא עצמו עדות שקר, אבל כשאמר עד שקר יתבאר מזה שהוא אזהרה שלא יהיה נסכס להזמין עד שקר, וזהו לשון לא תענה לא תסייע ולא תזמין ברעך עד שקר שיעיד עליו

ג1) ספר המצוות לא תעשה רסה-רסו

והמצוה הרס"ה היא שהזהירונו מהשים מחשבתנו לעשות תחבולה כדי לקנות מה שיש לזולתנו מאחינו וזה הוא אמרו (יתרו) לא תחמוד בית רעך וכו'. ולשון מכילתא לא תחמוד יכול אפילו חומד בדבר תלמוד לומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך מה להלן עד שיעשה מעשה אף כאן נמי עד שיעשה מעשה. הנה התבאר לך כי זה הלאו יזהיר מהערים עד שנקח לעצמנו הדבר שהיינו חומדים אותו מממון אחינו ואפילו לקנותו ולתת בו דמים רבים הנה זה כלו מי שיעשה עובר על לא תחמוד

והמצוה הרס"ו היא שהזהירנו מהשים מחשבתנו לחמוד מה שיש לאחינו ולהתאוות בו שזה יהיה מביא לעשות תחבולה לקנותו וזהו לשון האזהרה שבאה בזה הענין אמר (ואתחנן) לא תתאוה בית רעך. ואין השני לאוין אלו בענין אחד אבל הלאו הראשון והוא לא תחמוד מזהיר שלא לקנות מה שיש לזולתנו והלאו השני מזהיר אפילו להתאוות בלבנו לבד. ולשון מכלאתא (דרשב"י) לא תחמוד בית רעך ולהלן הוא אומר לא תתאוה בית רעך לחייב על התאוה בפני עצמה ועל החמוד בפני עצמו. ושם אמרו מנין שאם התאוה אדם סופו לחמוד תלמוד לומר לא תתאוה ולא תחמוד מנין שאם חמד אדם סופו לגזול תלמוד לומר וחמדו שדות וגזלו [מיכה ב]. ובאור זה שאם ראה דבר יפה אצל אחיו אם גברה מחשבתו עליו והתאוה בו עבר על אמרו ית' לא תתאוה. ואם התחזק בו אהבת הדבר ההוא עד שישתדל להגיעו אצלו ולא יסור מחלות פניו ולהכביד עליו שימכרהו או יחליף אותו אליו במה שהוא יותר טוב ממנו ויותר שוה, ואם הגיע אל בקשתו הנה כבר עבר על לא תחמוד גם כן אחר שקנה הדבר שיהיה לחבירו ולא היה רצונו למכרו אבל הכביד עליו והערים עד שלקחו ויהיה שלו כבר עבר שני לאוין לא תתאוה ולא תחמוד כמו שביארנו. ואם נמנע האיש ההוא מלמכור אותו או להחליפו לאהבתו בדבר ההוא הנה הוא יקחהו באונס והכרח לחזק אהבת הדבר ההוא בנפשו ויהיה אז כבר עבר על לא תגזול גם כן. והבין זה הענין בספור אחאב ונבות (מ"א כא). הנה התבאר לך ההפרש שבין אמרו לא תתאוה ובין אמרו לא תחמוד:

ג) סמ"ג לא תעשה קנה

כתוב בעשרת הדברות לא תחמוד וכתוב שם עוד לא תתאוה והכל אחד ותני' במכילתיה לא תחמוד יכול אפילו בדברים תלמוד לומר (דברים ז, כה) לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך עד שיעשה מעשה ובפרק קמא דב"מ (ה, ב) גרסינן דאמר רב הונא שומר שאמר הריני משלם ואיני נשבע משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו ומקשה היאך ישבע והלא חשוד הוא לעבור על לא תחמוד ומתרץ לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו פי' רבינו משה (הל' גזילה פ"א הל' ט) והר' אליעזר ממיץ (יראים קטו (רנד)) ואינו חשוד על לא תחמוד לפי דעתו ואף על פי שעיקר לא תחמוד בדמים לפי' זה משמע אף על פי שנתן לו דמים יקרים הרי זה עובר בלא תחמוד וקשה לפירוש זה שהרי בפר' זה בורר (סנהדרין כה, ב) אומר דחמסן שנותן דמי' אינו פסול אלא מדברי סופרים ויש לפרש בלא דמי משמע להו וכך הוא אמת:

כתב רבינו משה (גזילה פ"א הל' י-ב) לא תתאוה אין תאוה אלא בלב ומשעה שהתאוה בלבו עובר בלאו דלא תתאוה אף על פי שלא עשה מעשה, התאוה מביאו לידי חימוד והחמוד לידי גזל כמו שנ' (מיכה ב, ב) (ועיל' בשינוי נוסחאות במהדורת ש"פ) וחמדו בת' וגזלו שאם לא יתננה לו ברצון יגזלנה בחזקה וגזל מביא לידי שפיכות דמים כמו שמצינו במעשה אחאב ונבות, הנה למדת שהמתאוה עובר בלאו אחד עשה מעשה כגון שהפציר ברעים ובקש שיתננה לו ונתנה לו עובר בב' לאוין לא תתאוה ולא תחמוד ואם גזל עובר בשלשה לאוין עד כאן דבריו ולא יתכן לומר כן כי כן כתוב בדברות לא תחמוד אשת רעך ולא תתאוה בית רעך ולפי דבריו החמיר בבית מבאשת איש אלא החמוד והתאוה הכל אחד וכן פירשו אונקלוס לא תרוג וכן (בראשית ב, ט) ונחמד למראה מתרגמין דמרגג למיחזי וכן פירש רבינו שלמה (ואתחנן) כי הכל אחד

ג) סמ"ק מצווה יט

שלא לחמוד דכתיב (שמות כ') לא תחמוד. ואף על גב דאמרין במכילתין (יתרו פרשה ח') יכול בדברים תלמוד לומר ולקחת לך. מה להלן מעשה אף כאן מעשה מכל מקום נראה שאף בלב אסור, אך אינו נגמר להתחייב עליו עד שיעשה מעשה ובדיהיב דמי חייב אחת, ובדלא יהיב דמי חייב שתיים. ונראה דלא תחמוד ולא תתאוה הכל אחד הוא וכפל מלה הוא. ואמרו חכמים (סוטה ט' ב"ר פר"כ) כל הנותן עיניו במה שאינו שלו גם את שלו מוציאין מידו. כן מצינו בנחש הקדמוני, שהיה סבור (ליהנות) [להיות] מלך על כל החיות והבהמות, ועכשיו ארור מכל הבהמה. היה סבור ללכת בקומה זקופ', ועכשיו על גחונך תלך. היה סבור לאכול מעדנים כאדם, ועכשיו ועפר תאכל כל ימי חיך. היה סבור להרוג אדם וליקח חוה אשתו, ועכשיו ואיבה אשית. וכן בקין וקרח ובלעם ודואג האדומי ואחיתופל ואבשלום וגחזי ואדוניה ועוזיה והמן שנתנו עיניהם במה שאינו שלהם. ולא מבעיא שמה שבקשו לא נתנו להם. אלא אף מה שבידם נטלו מהם וכן הסוטה היא עמדה על פתח ביתה ליראו' לו לפיכך כהן מעמידה בשער ניקנור ומראה קלונה לכל. היא פרסה סודרים נאים על ראשה, לפיכך כהן נוטל כיפה מעל ראש' ומניחה תחת כפות רגליה. היא קשטה לו פניה, לפיכך פניה מוריקות. היא כחלה לו עיניה, לפיכך עיניה בולטות, היא קלעה לפניו שיערה, לפיכך כהן מתיר שיערה. היא הראתה לו אצבעותיה לפיכך צפרניה נושרות. היא חגרה בצלצול לפיכך כהן מביא חבל המצרי וקושרו למעלה מדדיה. היא פשטה לו את הירך, לפיכך יריכה נופלת. היא קבלתו על בטנה, לפיכך בטנה צבה. היא האכילתו מעדני

מלך, לפיכך קרבנה מאכל בהמה. היא השקתו יין משובח בכלים נאים, לפיכך כהן משקה אותה מים המאררים במקדה של חרס, היא עשתה מעשיה בסתר, והקב"ה יושב סתר ומשים בה פנים ומגלה מעשיה בגלוי. ואם נקתה הבושת יהיה לה לכפר' ולזכות גדול. דכתיב ונקתה ונזרע' זרע. ולפיכך נחתמו עשרת הדברות בלא תחמוד, לומר לך שהחומד עובר בכולן. וגם אוי לו לחומד שכל ימיו מכאובים ולא ישמח. והשמח בחלקו שמח הוא לעולם. גם משלו חכמים לעורב. שאמר אגנוב מכל עוף נוצה אחת ואתנאה. לסוף הכירו בו העופות נטלו כל אחד נוצה שלו ונשאר מכוער ביותר גם משלו. כי החומד והקנאי פגע בהם מלך אחד ואמר אחד מכם ישאל דבר ממני וינתן לו ולחבירו כפלים. הקנאי לא רצה לשאול תחלה שהיה מתקנ' אם יותן לחבירו כפלי' והחומד היה מתאוה לכפליים. דחק החומד את הקנאי לשאול תחלה. שאל שינקרו לו עין אחד וחבירו ינקרו לו שנים. גם משלו כי העולם הזה דומה לפרדס נאה. ראהו כלב שמן נתאוה לאכול מטובו. ולא היה יכול ליכנס בו כי לא היה רק חור אחד קטן. התענה ג' ימים כדי שיוכל ליכנס בחור. נכנס ואכל והתענג מן הפירות שבפרדס שמע שבעל הפרדס יבוא לפרדסו בקרוב זמן. אמר הכלב אצא פן יבא בעל הפרדס ויהרגני. התענה ג' ימים כדי שיוכל לצאת. אחרי שיצא ונסתכל בפרדס ואמר כמה נאים פירותיך. אכן כמו שנכנסין כך יוצאין. ערום נכנסתי וערום אשוב. גם אמרו כשתבא לתמצית העולם תמצא, אויב לבוש כסות אוהב. גם המשילו הנהני' בו לכלב המגרם עצם ודס יוצ' מחניכיו וסבור שמן העצם הדס יוצא ומוצצו, ואשרי הקץ בו, כי הוא כחלום יעוף.

11) רמב"ם הלכות גזילה א/ט-יב וראב"ד שם

ט - כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבירו או כל דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו אף על פי שנתן לו דמים רבים הרי זה עובר בלא תעשה שנ' +שמות כ' ט"ז+ לא תחמד, ואין לוקין על לאו זה מפני שאין בו מעשה, ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד, כענין שנ' +דברים ז' כ"ה+ לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך חימוד שיש בו מעשה.

+/השגת הראב"ד/ כל החומד עבדו או אמתו וכו' אע"פ שנתן לו דמים יקרים. א"א ולא אמר רוצה אני. /השגת הראב"ד/ ואין לוקין על לאו זה שאין בו מעשה. א"א לא ראיתי דבר תמה גדול מזה והיכן מעשה גדול מנטילת החפץ אבל היה לו לומר מפני שהוא חייב בתשלומין שהרי הוא כגזלן שחייב להשיב את הגזלה ולפיכך אינו לוקה וגם זה חייב להשיב את החפץ לבעליו. +

י - כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חבירו וכל כיוצא בהן משאר דברים שאפשר לו לקנותן ממנו כיון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה ונפתה לבו בדבר עבר בלא תעשה שנ' +דברים ה' י"ח+ לא תתאוה ואין תאוה אלא בלב בלבד.

יא - התאוה מביאה לידי חימוד והחימוד מביא לידי גזל, שאם לא רצו הבעלים למכור אע"פ שהרבה להם בדמים והפציר ברעים יבא לידי גזל שנ' וחמדו בתים וגזלו, ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממנו או מנעוהו לגזול יבא לידי שפיכות דמים, צא ולמד ממעשה אחאב ונבות.

יב - הא למדת שהמתאוה עובר בלאו אחד והקונה דבר שהתאוה בהפצר שהפציר בבעלים או בבקשה מהן עובר בשני לאוין לכך נאמר לא תחמד ולא תתאוה, ואם גזל עבר בשלשה לאוין.

12) מגיד משנה שם הלכה ט

כל החומד וכו'. זה מבואר במכילתא ואמרינן פ"ק דמציעא (דף ה':) מורה ואמר דמי קא יהיבנא ואמר והא קעבר בלאו דלא תחמוד אלמא שהקונה בדמים כל זמן שלא היה בדעת המוכר למכור וזה לקחו שהפציר בו כמ"ש הרב עבר משום לא תחמוד. וכתב עליו הר"א ז"ל ולא אמר רוצה אני, דעת הרב ז"ל מפני שאם אמר רוצה אני מקחו קיים ולא גרע מתליוהו וזבין דאסיקנא פרק חזקת הבתים (דף מ"ח) דזביניה זביני וכדאיתא פרק י' מהלכות מכירה וכיון שכן אין בו לאו. ולא כן דעת הרב ז"ל אלא מקחו קיים אע"פ שעבר ואע"ג דאמר רבא בתמורה (דף ג'): כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני מידי והאי דלקי דעבר אהורמנא דמלכא הרי הוא כעין גזל צמר ועשה ממנו בגד שאינו משלם אלא כשעת הגזלה וקנה הדבר בשינוי כדאיתא התם אף כאן קנה בדמים:

ואין לוקין על לאו זה שאין בו מעשה. כתב הר"א ז"ל א"א לא ראיתי דבר תימה גדול מזה וכו'. הלך הרב המשיג לשיטתו שכתב שאם אמר רוצה אני המוכר שהלוקח פטור אבל דעת רבינו ז"ל שהאיסור אף ברצון המוכר הוא וע"כ כתב שאין בו מעשה לפי שנטילת החפץ ברצון המוכר הוא נעשה אבל ההשתדלות אשר השתדל כדי לרצותו הוא האיסור ונגמר בשעת המקח ובהשתדלות לא היה מעשה

ולכך לא נתן טעם לפי שהוא חייב להחזיר החפץ שכיון שברצון המוכר נעשה אין כאן חיוב השבה. זהו הנראה מדברי הרב ז"ל ומ"מ שיטת הר"א ז"ל לנכונה יותר

ה) ספר החינוך מצווה לח, ומנחת חינוך שם ס"ק ב

שלא לחמוד

שלא להעלות במחשבתנו לעשות תחבולה לקחת לנו מה שהוא לזולתנו מאחינו. שנאמר [שמות כ', י"ד] לא תחמוד בית רעך וגו'. וכבר הוכיחו זכרונם לברכה מפסוק אחר, דכתיב [דברים ז', כ"ה] לא תחמוד וגו' ולקחת לך, שאיסור לאו דלא תחמוד אינו נגמר עד שיעשה בו מעשה. ואפילו נתן הדמים לחבירו על החפץ עובר גם כן על לאו דלא תחמוד, שאין לאו דלא תחמוד נתקן בנתינת הדמים כל זמן שדרך הכרח לקחו ממנו, כן הוא הפירוש האמיתי לרבותינו זכרונם לברכה.

משרשי מצוה זו, לפי שמחשבה רעה היא זו, וגורמת לאדם תקלות הרבה, שאחר שיקבע במחשבתו לקחת ממנו אותו הדבר שחמד מתוך אותה תאוה רעה, לא ישגיח בשום דבר, ואם לא ירצה חבירו למכרו יאנוס אותו ממנו, ואם יעמוד כנגדו אפשר שיהרגנו, כאשר מצינו בנבות שנהרג על כרמו שחמד ממנו אחאב.

דיני המצוה, איך ראוי להתרחק הרבה מן המדה הרעה הזאת, מבוארים במקומות בתלמוד בפיזור ובמדרשות.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ובנקבות. ועובר עליה וחמד, ואפילו עשה בו שום מעשה, אינו חייב מלקות, לפי שהוא דבר שניתן להשבון, שהרי אפילו אנסו ממנו להשבון ניתן. ומכל מקום הרי הוא כעובר על מצות מלך יתעלה, וכמה שלוחים יש למלך יתעלה ליטול נקמתו ממנו.

והנה לאו הזה דלא תחמוד אינו רק בעשה מעשה ולקח החפץ, כמבואר כאן בדברי הרב המחבר ובר"מ ה"ט, ולא מיבעיא אם לא נתן דמים כלל וגזל בחנם עובר על לאו זה ג"כ, כמבואר בר"מ כאן הי"ב, אלא אף אם נתן דמים מ"מ עובר בלאו זה, כיון שבדרך הכרח לקח ממנו, כמבואר כאן ובדברי הר"מ, וכן נראה דעת הראב"ד בהשגות כאן ה"ט. ובתוס' סנהדרין כ"ה ע"ב ד"ה מעיקרא וכו', לתירוץ

הראשון כתבו דכן הוא האמת בדדיהיב דמי לא מיקרי חמסון, ואינו עובר על לאו זה, וכן כתבו בבבא מציעא ה' ע"ב ד"ה בלא דמי, ועיין בבא קמא ס"ב ע"א תוס' ד"ה חמסון וברא"ש שם. ועיין כסף משנה פ"י מעדות ה"ד, רצה לומר כן בדברי הר"מ דאינו חמסון ביהיב דמי, ובאמת דעת הר"מ מפורש דאפילו

ביהיב דמי עובר בלאו, רק דאינו פסול לעדות אלא מדרבנן, כי לא משמע לאינשי וכו', ועיין חו"מ סי' ל"ד בטור [אות י"ח] ובב"י, ובבית שמואל אבה"ע סי' כ"ח סק"ב פלפל בזה ובכנסת הגדולה לחו"מ שם אות נ"ט, ואין להאריך במה שהארכו הם ז"ל. ודעת הר"מ כאן דאם הפציר ולקח החפץ עובר

בלא תחמוד, ואינו מחלק בין אם המוכר אמר רוצה אני או לא אמר רוצה אני, ובפ"י ממכירה ה"א גבי תלוהו וזבין וזבינה זבינא ג"כ לא הזכיר כלל דצריך שיאמר רוצה אני, וכן כתב הרב המגיד פ"ד

מאישות ה"א דבכל ענין המקח קיים. ובלחם משנה פ"י ממכירה ה"א תמה, הא בבבא קמא בפרק הכונס ס"ב ע"ב, מוקמי להא דתלוהו וזבין דוקא באמר רוצה אני, ועי"ש במה שהביא בשם הב"י [חו"מ סי' ר"ה אות א'], ועיין לחם משנה פ"ד מאישות ה"א באריכות, עכ"פ לדעת הר"מ עובר בלאו

זה בכל ענין והמקח קיים. והמגיד משנה כאן ה"ט הקשה, למה יהיה המקח קיים, והא קיימא לן כרבא בתמורה ד' ע"ב, דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, ותירץ כמו שקונה הגזילה בשינוי, ומבואר שם בתמורה ו' ע"א דאף לרבא קנה, הכא נמי. ודבריו אינם מובנים, דשם

גזירת הכתוב, דדריש אשר גזל כעין שגזל, עי"ש, אבל כאן מנלן. ועיין לחם משנה פ"ו מבכורות ה"ה גבי מעשר בהמה, דהר"מ סובר כאביי דאי עביד מהני, ומביא דברי הרב המגיד הללו, והארכו בזה האחרונים אי הלכה כאביי או כרבא ואין כאן מקומו, אבל נראה דאף אם נאמר כרבא והר"מ פוסק

כוותיה, מ"מ לפי דברי המהרי"ט [שו"ת ח"א סי' ס"ט] דאם לא יתוקן האיסור אם נאמר לא מהני אף רבא מודה דמהני, ויישבו בזה הקושיא משוחט בשבת, והובא לעיל בחיבורנו [סוף מצוה ל"ב אות ב'], א"כ כאן אף אם נאמר לא מהני ואין הקנין כלום, מ"מ עבר בלא תחמוד לכולי עלמא, ואף להר"מ כאן

שבהלכה י"ב דבגזל ג"כ עובר בלא תחמוד, א"כ לא יתוקן כלל האיסור ואדרבה יתוסף איסור לא תגזול, א"כ לכולי עלמא מהני, על כן שפיר פוסק הר"מ דהמקח קיים אע"פ שעבר על הלאו. ועיין שער המלך פ"ג מגירושין הי"ט מה שפלפל בזה. עוד יש ליישב קושית הרב המגיד הנ"ל, כיון דבאמת אפילו

אמר רוצה אני, וא"כ נתרצה המוכר, מ"מ דעת הר"מ דעובר בלא תחמוד, כמו שכתב שם הרב המגיד, א"כ הלאו הוא על ההפצר, וגרם לזה שעכ"פ עתה בשעת גמר המקח רוצה המוכר, והנה בשו"ת פנים

מאירות ח"א סי' ל"ד כתב, דאף לרבא דלא מהני זה דוקא אם המעשה תלוי באיסור קנסה אותו התורה דלא יהנו מעשיו, אבל בנשבע שלא ימכור, אם נאמר דלא מהני, ובאמת עשה רק המוכר האיסור והלוקח לא עביד איסורא, והיאך נקנס שלא תהיה מכירה ויהיה קנס ללוקח ג"כ, על כן

בכהאי גוונא לא קנסה התורה ומהני מעשיו, א"כ הכי נמי כאן עביד הלוקח האיסור לא המוכר, והמוכר נתרצה, א"כ אפשר עתה רוצה בלב שלם, א"כ אי אמרינן לא מהני יהיה קנס למוכר ג"כ שלא תהיה המכירה קיימת, ובאמת רוצה עתה וא"כ יהיה קנס למוכר ג"כ והוא לא עביד איסורא, על כן המכירה קיימת ומ"מ עבר בלא תחמוד. ובוזה מתורצת קושית הלחם משנה פ"י ממכירה ה"א, שתמה על הר"מ, דמבואר להדיא בבבא קמא פרק הכונס ס"ב ע"א, אמר ליה רב אדא בריה דרב אויא לרב אשי מה בין גזלן לחמסן, אמר ליה חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי, אמר ליה אי יהיב דמי חמסן קרית ליה והאמר רב הונא תלוהו וזבין זביניה זבינא, לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני, ולדברי הר"מ, מאי מקשה חמסן קרית ליה והאמר רב הונא, מה ענין זה לזה אע"ג דתלוהו וכו' מ"מ הוה ליה חמסן ועבר על הלאו, כי כן האמת לדעת הר"מ, וגם תירוץ הש"ס דאמר רוצה אני, בכהאי גוונא אמר רב הונא דהמכירה קיימת, ובכהאי גוונא לא הוי חמסן, והיאך פסק הר"מ כאן דהוי חמסן והמכירה קיימת ומ"מ עובר, והיא באמת תמיהה גדולה. ולפי מה שכתבנו מיושב, דבאמת קושית הש"ס שם צריכה עיון, מאי מקשה חמסן קרית ליה והאמר רב הונא וכו', הא מצד הסברא הוא עובר בלא תחמוד אף דהמכירה קיימת, כיון דהפציר בו או תלוהו. אלא באמת היא גופא קשיא, היאך אתה אומר דביהיב דמי חמסן הוא ועובר בלאו, הא רב הונא אמר תלוהו וזבין זביניה זבינא ואי עובר בלאו א"כ אמאי קיימת המכירה, הא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, וא"כ אם עובר בכהאי גוונא אמאי מכירה קיימת, ומתרץ הא דאמר רוצה אני, היינו דרב הונא מיירי דאמר רוצה אני, א"כ אף דהאמת דהוי חמסן ועבר על הלאו, מ"מ המכירה קיימת דלא שייך לומר אי עביד לא מהני, הא יהיה קנס למוכר ג"כ דאולי באמת רוצה המוכר ג"כ עתה בלב שלם, וא"כ יקנסו למוכר על עבירה של לוקח, על כן המכר קיים. ובלא אמר רוצה אני אין המכר קיים, חדא מחמת אי עביד לא מהני, ואין כאן קנס למוכר, כי באמת אינו רוצה, או כיון דאינו רוצה, בעל כרחו אינו מקנה, א"כ זה גופא קושית הש"ס, למה תהיה המכירה קיימת כיון דהוא חמסן ועובר בלאו, ומתרץ דאמר רוצה אני עובר בלאו ומ"מ המכירה קיימת, ולשון הא והא דקאמר, אינו דזה מיירי בזה וזה מיירי בזה, אלא לענין הדין דרב הונא מיירי ברוצה, ובאינו רוצה אין המקח קיים, ומצינו כמה פעמים בלשון הש"ס כזה, עיין כתובות כ"ז ע"א גבי עיר שהקיפוה כרכום כאן וכאן וכו', עי"ש ובראשונים. הכלל, דבסלקא דעתן אמרינן דבכל ענין זביניה זבינא, א"כ קשיא הא לא מהני באינו רוצה, דהא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד וכו', והמסקנא דרב הונא מיירי ברוצה ולא שייך לומר דלא מהני, אבל באמת עבר בלאו ומ"מ מהני, שוב ראיתי בשער המלך כאן בהל' גזילה דרך ג"כ בדרך זה, דקושית הגמרא דנימא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד וכו', עי"ש שכתב בדרך אחר. ויש עוד לפלפל בדברי המהרי"ט והפנים מאירות הנ"ל, ואך לעורר באתי. ואם נאמר כדעת הלחם משנה פ"ו מבכורות ה"ה, דהר"מ פסק כאב"י, וכן דעת מהר"ש יפה, עיין משנה למלך פ"ח ממלוה ולוה ה"א, א"כ אפשר סוגיא דפרק הכונס אתיא אליבא דרבא, על כרחך מוכח דאי יהיב דמי אינו עובר באומר רוצה אני מדהמכירה קיימת, אבל הר"מ פוסק כאב"י על כן עובר, ומ"מ המכירה קיימת. וכל זה לדעת הר"מ דאפילו ברוצה אני דהמקח קיים מ"מ עובר בלאו זה, אבל הראב"ד כאן השיג על הר"מ וזה לשונו, א"א ולא אמר רוצה אני, עכ"ל, ודעתו כפשטא דסוגיא דדוקא בלא אמר רוצה אני ואין המקח קיים אז עובר בלאו, אבל אם אמר רוצה אני על זה סובר רב הונא דזביניה זבינא ואינו חמסן ואינו עובר בלאו. והנה הרב המחבר כאן כתב סתם כלשון הר"מ, דמשמע אפילו אמר רוצה אני, ואי"ה יבואר לפנינו [באות ט' ובאות הבאה] דדעת הרב המחבר כהראב"ד

1) ערוך השולחן שנט/ט-יא

ז"ל הרמב"ם בפ"א מגילה כל החומר עברו או
 אמתו או ביתו או כליו של חברו או כל דבר
 שאפשר שיקנהו ממנו והכבד עליו רעים והפציר בו עד
 שלקחו ממנו ה"ז עובר בלא תחמוד וכל המתאוה ביתו
 או אשתו וכליו של חברו וכל כיוצא בזה כיון שחשב
 בלבו איך יקנה דבר זה ונפתה בלבו כדבר עבר כל"ת
 של לא תתאוה ואין האוה אלא בלב בלבד עכ"ל וכ"כ
 הטור והש"ע :

י וזה שכתב כל דבר שאפשר שיקנהו ממנו נ"ל שכוון
 למה שדרשו במכילתא לא תחמוד כלל בית שדה
 ועבד ואמה ושור וחמור פרט וכל אשר לרעך חור וכלל
 והוי כלל ופרט וכלל סה הפרט דבר שהוא קונה ומקנה
 אף הכלל דבר שהוא קונה ומקנה עכ"ל וכיאר הדבר
 נראה שאם ראובן למד איזה חכמה ואיזה מלאכה : ושמעון
 חמד בלבו חכמה זו או מלאכה זו והשתדל והרבה
 רעים על ראובן עד שימדו והייתי אומר שגם זה הוא
 בכלל דלא תחמוד לזה מיעטה התורה דוקא דבר
 שהוא בקנין שכשהיא אצל ראובן איננו אצל שמעון
 לאפוקי חכמה ומלאכה אינם בקנינים [עסמ"ע סק"ח
 וגם בעור סג"סא קן] :

יא עוד דרשו במכילתא שם מה הפרט מפורש בדבר
 שאינו בא ברשותך אלא ברצון הבעלים אף כל דבר
 שא"א לבא ברשותך אלא ברצון הבעלים יצא שאתה
 חומד בתו לבנך או בנו לבחך [כל"ל] וכיאר זה נראה
 דזהו ודאי כשאדם מתאוה לישא אשה פנויה בחופה
 וקרושין דמותר שהרי אינה אשת רעך אבל להסית אבי
 הבת שיקדש בתו לבנו או להסיתו שיצוה את בנו
 לקדש את בתו הייתי אומר שזהו בכלל וכל אשר לרעך
 דהבנים והבנות הם של אביהם וגם ישנן בקנינים
 דחאשה היא קנין בעלה לזה מיעטה התורה מפני שזה
 א"צ דעת בעלים שהרי אם בנו יהיה רצונו לקדשה
 ברצונה א"צ דעת האב וכן אם בתו תתצוה לקבל
 קרושין א"צ דעת אביה ואף בבתו קטנה שהיא ברשות
 האב מ"מ כשתתגרל אינה עוד ברשותו ואינו דומה
 לקרקעות ומטלטלין שדעולם הם ברשות הבעלים [ע'
 ערכין כח] :

לדין נרחב על כל הנושא של לא תחמוד, עיין ספר "לרעך כמוך" חלק א', 80-15

If you have any questions,
 comments, or corrections,
 please e-mail me at
yctstudent@drewkaplan.info

<http://yct.drewkaplan.info/Students/Resources/BeinAdamLeHavero/LaTahmod.pdf>